

DEJSTVO ARTILJERIJE U ODBRANI

Osnovna karakteristika ovog članka¹ jeste što u njemu autor razmatra upotrebu artiljerije u savremenim uslovima napada i odbrane i potpune moto-mehanizacije snaga, i to u slučaju kada se ne predviđa primena nuklearnih sredstava. Na taj način autor razmatra samo konvencionalni deo artiljerije, dok raketna sredstva, taj integralni deo artiljerije kao roda, ne uzima u obzir, pa ni kada se koriste samo brizantna punjenja. Ovo je, u stvari, i osnovna zamerka ovom članku, mada je u celini interesantan.

Među mnogobrojnim zadacima koje artiljerija izvršava u odbrani, autor kao osnovne izdvaja sledeće: a) sprečavanje neprijateljevih priprema za napad; b) stvaranje zaprečnih vatri u toku neprijateljevog napada; c) vatrena priprema i podrška sopstvenih aktivnih dejstava.

Svi ostali zadaci, kao što su: osvetljavanje, kontrabatiranje, kanaliziranje neprijateljevih pokreta i dr. mogu se, po njegovom mišljenju, uključiti u već navedena tri osnovna zadatka.

Pri izvršavanju navedenih zadataka javljaju se sledeći problemi: u očekivanju neprijateljskog napada — kako izvršiti razvoj artiljerije i gde izabrati vatrene položaje;

kako predvideti i obezbediti potreban manevar putanjama;

kako obezbediti pravovremeno premeštanje artiljerije i izbor najcelishodnijih narednih vatreneh položaja.

Ovaj kompleks problema opšti je za celokupnu artiljeriju koja učestvuje u odbrani, odnosno za artiljeriju neposredne i onu opšte podrške, uključujući ovde korpusnu i armijsku artiljeriju.

Da bi artiljerijski starešina uspešno rešio navedene probleme, autor smatra da treba da pođe od sledećih operativno-taktičkih načela:

Napad i odbrana, kao što je poznato, vode se na principu »težišta dejstva«. Svaki napadač obrazuje »pravac glavnog udara« ili »osu napada« kojim usmerava svoje osnovne snage; isto tako i branilac obrazuje »težište odbrane«.

Jasno je da se pravac glavnog udara i težište odbrane ne moraju prostorno da poklapaju, naročito ne u slučaju kada braniocu pođe za rukom da pravovremeno otkrije osnovno grupisanje i nameru napadača. U protivnom, često će doći do situacije da branilac, čvrsto sedeći na svom »težištu«, nemoćno posmatra kako ga vešt napadač obilazi, jer, po pravilu, napadač neće usmeriti svoje glavne snage na najjaču tačku odbrane, već će tražiti njena slabija — osetljivija mesta. Iz ovoga se vidi da pojam »težište dejstva« nije istovetan za obe strane, odnosno što za jednu predstavlja preimućstvo za drugu znači slabost.

¹ Ovo je prikaz članka *Die Artillerie in der Verteidigung*, koji je objavljen u austrijskom časopisu *Österreichische Militärische Zeitschrift*, novembar — decembar 1965. godine. Autor je *Aifred Bauer*, inspektor artiljerije austrijske armije.

Pojam »težište« uključuje u sebe i operativan i taktički manevar snaga i sredstvima. Pri tome, napadač je u izrazito povoljnijem položaju od branioca, s obzirom na to što se početna inicijativa nalazi u njegovim rukama, tj. on je taj koji upravlja čitavom akcijom.

Nasuprot tome, branilac mora da organizuje elastičan sistem vatre, sprečavajući stalnim masovnim vatrenim udarima dejstvo napadačevih glavnih snaga. Prema tome, uspeh odbrane u prvom redu zavisi od:

umešno i elastično organizovanog sistema vatre;

kratkotrajnog (po vremenu ograničenog) sasređivanja snaga radi stvaranja u određenom momentu relativne nadmoći na izabranim pravcima — odsecima;

tako organizovanog pozadinskog obezbeđenja, snabdevanja municijom i pogonskim gorivom koji omogućuju punu efikasnost vatrenog sistema i planiranog manevra radi stvaranja povremenih koncentracija snaga.

Iz iznetog bi se moglo zaključiti da je rešenje za uspešnu odbranu savsвим jednostavno i da se sastoji u tome da se organizuje široka mreža privremenih i očekujućih položaja sa kojih bi se, pošto se utvrdi pravac glavnog udara napadača, moglo zaprečiti nastupanje njegovih glavnih snaga ili ono kanalisati pravcima koji omogućavaju njihovo uništavanje.

Međutim, stvar nije tako jednostavna, jer će napadač redovno preduzimati mnoge mere operativno-taktičkog maskiranja kao što su: lažni manevar, izrada široke mreže lažnih položaja, demonstracije i drugo, sve sa ciljem prikrivanja svojih pravih namera i sprečavanja branioca da ih otkrije.

Sem toga, napadač će i aktivnim dejstvom nastojati da sputava i pasivira snage odbrane, i to snažnim dejstvom svoje artiljerije, avijacije, kao i tenkova, težeći da vatrom ruši ili zaprečava rokadne puteve i one za dotur i na taj način ometa i sprečava pokret — manevar braniočevih snaga.

Ovaj kratak uvod nema za svrhu — ističe autor — upuštanje u neka operativno-taktička razmatranja suštine odbrane i napada, već treba da ukaže, u osnovnim crtama, na probleme koji stoje pred braniocem.

U daljem razmatranju autor se zadržava samo na artiljeriji, kao ravnopravnom partneru ostalih rodova, kako bi kroz potrebnu analizu postavio najbolje principe za njeno uspešno dejstvo u odbrani. Već ranije su istaknuti — kao osnovni uslovi za uspešno dejstvo artiljerije u odbrani — njena »elastičnost vatre« i pojam »koncentracije«.

Za artiljeriju pojam »elastičnost« ima sasvim drugi značaj od onog koji ima za pešadiju ili oklopne jedinice. Pod »elastičnošću« kod artiljerije podrazumeva se objedinjavanje — sasređivanje artiljerijske vatre. Treba shvatiti, ističe autor, da »artiljerijsko težište« nije opredeljeno prostorijom njenog najgušćeg rasporeda, već prostorijom ili pravcem na kojima je planirana i tokom borbe realizovana osnovna masa njene vatre.

Brzina otvaranja vatre, manevar njenih putanja i mogućnost trenutnih prenosa vatre, bitni su elementi njene elastičnosti.

Ciljevi koji se nalaze van dometa artiljerijskih oruđa moraju se gadržati isturanjem dela artiljerije na privremene VP. Plansko i pravovremeno premeštanje artiljerije na naredne vatrene položaje treba da obezbedi neprekidnost njene vatre i njeno puno učešće u svim fazama borbe.

Za razliku od drugih rodova koji su u stanju da neposredno sa marša stupe u borbu, artiljeriji je za plansko dejstvo potrebno obezbediti određeno vreme za njenu pripremu (za izbor, uređenje i posedanje vatrenih položaja,

topografsku organizaciju zemljišta i elemenata rasporeda artiljerijskih delova, organizaciju veze i osmatranja). Bez ovoga artiljerija ne bi bila u stanju da u toku odbrane ostvari precizne zaprečne vatre, brze prenose i masovne koncentracije, a što je od presudne važnosti za uspešnu odbranu.

Zahvaljujući planski organizovanoj širokoj mreži vatrenih položaja, brzopripremi početnih elemenata, centralizovanoj upravi vatrom, celishodnim manevrima vatre i pokreta, artiljerija je u stanju da obezbedi i vatrom pokriva daleko veće prostorije od onih koje bi mogla da ostvari samo sa svojih osnovnih vatrenih položaja. Ako postoje pogodni rokadni putevi, tada se izbor i uređenje vatrenih položaja vrši sa obe strane osnovnih položaja u granicama daljine dometa oruđa, čime artiljerijske jedinice, za oko 2 časa (vreme koje je potrebno za promenu i posedanje tih položaja), mogu svoje mogućnosti više no udvostručiti.

Što se tiče kratkotrajnog sasređivanja artiljerije, radi stvaranja povremene relativne nadmoći, ovaj problem je istovetan za artiljeriju kao i za ostale rodove. Njega ne treba da rešava niže rukovodstvo, već je stvar odluke i hrabrosti višeg rukovođenja da u određenom momentu izvuče deo snaga sa manje angažovanih oseka radi njegovog sasređivanja na težištu borbe i obezbeđenja masovne vatre.

Treći uslov za uspešnu odbranu predstavlja problem pozadinskog obezbeđenja ili, konkretnije, obezbeđenja municijom i pogonskim gorivom.

Za razliku od napadača koji je u stanju, zahvaljujući tome što određuje čas i mesto napada, da unapred pripremi i popuni dovoljne zalihe municije i goriva, branilac u tu svrhu ima samo ograničene mogućnosti. Pošto ne raspolaze podacima o početku i mestu napada, branilac ne sme da, na osnovu samo svoje procene, vrši stokiranje municije i goriva duž fronta, jer bi u slučaju da napadač izvrši udar na drugom mestu, ili eventualno brzi proboj, rizikovao da ostane i bez jednog i bez drugog. Da bi to izbegao, branilac je dužan da raspored municije i goriva ešelonira po pravcima i na celoj dubini odbrambene zone. Prema tome i sistem popune mora biti elastičan, sredstva raspoređena duž pravaca, a pozadinski transport stalno u gotovosti za pravovremeni dotur i evakuaciju.

Pošto je ukratko objasnio probleme elastičnosti, koncentracije i popune, kao osnovne uslove uspešne odbrane, autor se vraća na početno pitanje: gde i kako izvršiti raspored artiljerije kada se očekuje napad neprijatelja. U ovom pitanju sadržan je i problem manevra vatrom i pokretom, tj. manevra putanjama i promene vatrenih položaja — premeštanje.

Kod svakog plana odbrane, kao osnovno pitanje postavlja se »gde napadač može najverovatnije usmeriti pravac svog glavnog udara?« Napadaču se za ovo redovno javljaju više mogućnosti, pa je organizacija odbrane bez sigurnih podataka o tome u velikoj meri rizična i dozvoljava se samo u slučaju kada je branilac u stanju da lako i brzo prebacuje svoje snage i stvara nova težišta. Zbog toga će branilac nastojati da izvrši takav početni raspored svojih snaga koji mu omogućava da u raznim situacijama izvršava i odgovarajući manevar. Prema tome, branilac u početku još ne određuje svoje težište odbrane, već ga stvara u procesu borbe i to onda kada se već jasno ispolji pravac napadačevog glavnog udara.

Da bi za ovo stvorio uslove i potrebno vreme, branilac istura unapred svoje delove za obezbeđenje i osiguranje koji, izvodeći zadržavajuću odbranu, neprekidno dostavljaju potrebne podatke o neprijatelju. Radi izvršenja tog

zadatka, ovi delovi moraju biti dovoljno jaki i borbena sposobni, pa im se u tu svrhu redovno i pridaje određen deo artiljerije; autor ističe da je najbolje ako se za ovaj zadatak odredi samohodna artiljerija, jer ona raspolaže najvećim stepenom pokretljivosti.

Za vreme borbe u pretpolju, ostala artiljerija poseda svoje vatrene položaje tako da može podržati prihvat i izvlačenje prednjih delova i realizovati masovnu zaprečnu vatru ispred prednjeg kraja u momentu kada se snage pretpolja povlače u dubinu.

Ovako postupno uvođenje pukovske i divizijske artiljerije u sistem odbrane primenjuje se i kada su u pitanju korpusna i armijska artiljerija, s tim što se one nešto kasnije razvijaju. Ovo naknadno uvođenje korpusne i armijske artiljerije ima velike prednosti, naročito kada se za vreme borbe u pretpolju nije mogao tačno odrediti pravac glavnog udara napadača; ili kada ga on u toku svog podilaženja ili samog početka napada promeni.

Kao što borba u pretpolju obezbeđuje razvoj pukovske i divizijske artiljerije, tako i početak borbe za odbrambene položaje, po autorovom mišljenju, obezbeđuje vreme za razvoj korpusne i armijske artiljerije. Ovakva taktika omogućava vrlo elastično vođenje borbe, napadač postepeno ulazi u zone sve gušće vatre i nikada ne zna gde se nalazi stvarni prednji kraj glavnog odbrambenog položaja. Kada se, na taj način, u dubini njegov napad zaustavi, celokupna braniočeva artiljerija je u stanju da pripremi i podrži protivnapad — udar svojih snaga masovnom vatrom.

Ovakav postepen razvoj artiljerije ima i tu prednost što neprijatelj nije nikada u stanju da na vreme otkrije rejone vatrenih položaja i da ih uništi.

Autor smatra da se na ovo može staviti prigovor; naime, kada napadač raspolaže izrazitom prevlašću u vazduhu, ovakav postepen razvoj artiljerije danju može biti osujećen i onemogućen. Međutim, ovakav način razvoja artiljerije je ipak daleko povoljniji nego da se unapred izvrši njen ravnomeran raspored po pravcima. Pa čak i u tom slučaju, u momentu otkrivanja napadačevog glavnog udara moralo bi se pristupiti povlačenju artiljerije sa pomoćnih pravaca i njenom upućivanju ka težištu. Pri tome treba imati na umu da je manevar iz dubine mnogo lakše ostvariti nego manevar po pravcima — sa otkrivenim bokovima prema neprijatelju.

Iz svega ovoga proizilazi da su »elastičnost i koncentracija« dinamične veličine i da nije dovoljno da artiljerija sa određenih, stalnih vatrenih položaja manevruje svojim putanjama, već ona mora biti u stanju da stalno prati dinamiku borbe, mora stalno biti usmerena ka njenom središtu, oruđa moraju automatski pratiti dejstva na težištu, a kada im doleti to više ne budu dozvoljavali, ona treba da su u stanju da izvrše trenutno premeštanje na naredne vatrene položaje.

Radi toga izbor i raspored vatrenih položaja zavisiće u velikoj meri od:

a) maksimalnih mogućnosti manevra vatrom i korišćenja krajnjih dometa oruđa;

b) stalne gotovosti za promenu vatrenih položaja.

Za obezbeđenje prvog uslova najcelishodnije je koristiti samohodnu artiljeriju; ako se njome ne raspolaže, raspored artiljerije mora biti rastre-

sit, sa mogućnošću unakrsnog dejstva i gađanja u obe strane. Ovo zahteva odgovarajući sistem uprave vatrom koji će omogućiti centralizovano komandovanje i brzo sasređivanje vatre rastresito postavljene artiljerije.

Drugi uslov nameće potrebu stalne gotovosti artiljerijskih osmatrača, računarskih odeljenja, odnosno centra za upravu vatrom, i njihovu spremnost za pokret u pravcu mesta gde se vodi najveća borba. Isto tako, kada se nalazi na težištu dejstava, artiljerija mora imati tako razvijen sistem vatrenih položaja da je u stanju da prihvati artiljerijske jedinice ojačanja. To, po mišljenju autora, zahteva da se na vreme izvide i uredе vatreni položaji i prilazi k njima, da se izvrši topografska organizacija i da se veza tako organizuje da postojeći centar za upravu vatrom može u svoj sistem vatre odmah da prihvati (uključiti) jedinice koje su pristigle, ne čekajući da nove jedinice razviju svoj sopstveni sistem veze, osmatranja i uprave vatrom.

Tako će odgovarajuća jedinica moći da vatrom drugih jedinica povećava gustinu sopstvene vatre. Na isti način moguće je korišćenje i korpusne i armijske artiljerije koje se upućuju za ojačanje, kako bi se još u početnoj fazi odbio ili zaustavio neprijateljski napad. Tek kasnije, kada se razviju svi ostali delovi korpusne i armijske artiljerije, one otpočinju sa izvođenjem svojih osnovnih zadataka: ostvarivanje daljnjih vatri, vatreno ometanje i kontrabatiranje.

Kao poseban problem javlja se pitanje dubine rasporeda i ešeloniranja artiljerije.

Što je odbrana u većoj meri statična, to je i raspored artiljerije plići; i obratno, što ideja vođenja odbrane ima više manevarski i dinamičan karakter, raspored artiljerije je sve dublji. U tom slučaju se baterije dalekometne artiljerije starijih artiljerijskih grupa raspoređuju dublje i nemaju kao osnovni zadatak dejstvo ispred prednjeg kraja, već treba da zahvate širu zonu dejstva radi podrške većeg broja jedinica; u slučaju neprijateljskog upada, one treba, pre svega, da omoguće organizovan prihvati i premeštanje divizijske artiljerije, tako da ona održi kontinuitet svoje vatre.

To ne znači da se pojedine baterije dalekometne artiljerije ne smeju isturati na privremene vatrene položaje radi ojačanja dejstva divizijske artiljerije. Ipak, postepeno trošenje i slamanje napadača u dubini moguće je postići samo ako je artiljerija duboko ešelonirana.

Za upravu artiljerijskom vatrom postoji pravilo po kome komanduje ona jedinica koja se duže nalazi na vatrenom položaju i bolje poznaje situaciju. Prema tome, ističe autor, često će biti slučaj da se delovi korpusne, pa i armijske artiljerije privremeno potčine divizijskoj artiljeriji radi izvršenja određenih zadataka. Stvar je višeg komandovanja da deo jedinica korpusne i armijske artiljerije unapred izdvoji u artiljerijsku rezervu ili da od njih odmah formira grupe za specijalne zadatke.

Artiljerijska protivpriprema, kao pojam, nasleđena je iz drugog svet-skog rata, i — po mišljenju autora — izuzetno će se primenjivati ubuduće. Savremeni napadač koji je potpuno moto-mehanizovan, nalazi se pred napad na polaznom položaju — van efikasnog dometa artiljerije. Njegove snage tek u poslednjem momentu kreću na jurišni položaj, tako da se normalno ne može obezbediti vreme potrebno za protivpripremu i razbijanje napadačevih snaga pre početka napada.

Stvaranje masovne zaprečne vatre, pred početak napada, moguće je kada braniočevi prednji delovi — usporavajući u tolikoj meri pokret napadača — stvore potrebno vreme za dobijanje potrebne gustine artiljerijskih oruđa.

Kad postoji neposredan dodir, a pravac glavnog udara napadača nije unapred određen, stvaranje zaprečne vatre moguće je samo u ograničenoj meri, i to artiljerijom čije početno grupisanje omogućava da ona, korišćenjem svojih putanja, učestvuje u ostvarenju ove vatre. U tom slučaju, korpusna i armijska artiljerija biće u početnom rasporedu ešelonirane po dubini na verovatnom pravcu glavnog udara napadača, u gotovosti da na dati signal posednu predviđene vatrene položaje.

Prema tome, tek sa razvojem borbe artiljerija izvršava postupno svoje osnovne zadatke u slamanju napadača; stoga se ne može tražiti da ona svoj osnovni zadatak izvršava uništenjem napadača još u toku protivpripreme ili da, stvaranjem neprolaznih zaprečnih vatri, slama njegov napad još ispred prednjeg kraja. Glavni zadatak ona izvršava u toku izvođenja same odbrane i završava ga uspešno izvršenom pripremom i podrškom vlastitih snaga u protivudaru, u momentu kada je napadač već prethodno istrošen i zaustavljen.

Iz svega iznetog može se izvući sledeći zaključak:

Protiv potpuno moto-mehanizovanog napadača moguće je odbranom postići uspeh samo ako se ona elastično izvodi. Mogućnost otkrivanja neprijateljske namere tek neposredno pred napad, kao i brzog menjanja pravca glavnog udara u toku napada, ne dozvoljava izvođenje statične odbrane. Stoga i upotreba artiljerije mora imati pokretan i dinamičan karakter. Kao jedno od sredstava za rešenje borbe autor preporučuje da artiljerija bude osnovno grupisana na samoj osi težišta i duboko ešelonirana, kako bi se obezbedila njena koncentracija u odlučujućim fazama borbe. Međuprostori između napadnih pravaca mogu se obezbediti elastičnim manevrom putanja, a posebno vatrom korpusne i armijske artiljerije koje su raspoređene u dubini.

Što je artiljerija branioca brojno slabija, mora imati veći stepen pokretljivosti i elastičniji sistem vatre. Pri neprijateljskoj nadmoći u vazduhu, promena vatrenih položaja vrši se po pravilu noću.

Brza i tačna priprema početnih elemenata, kao i savremen sistem uprave vatrom moraju da omogućе grupno gađanje i sasređivanje vatre većeg broja jedinica i kada ne postoji mogućnost prethodne korekture i kada je izvršeno njihovo premeštanje na nove vatrene položaje.

Razvijen i mobilan sistem »punktova« za snabdevanje mora da odgovara potrebi urednog snabdevanja i popune artiljerije municijom i pogonskim gorivom, odnosno da bude usklađen sa predviđenim načinom njene upotrebe.

Razmatranjima u ovom članku, koji svakako odražava i zvaničan stav austrijske armije u pogledu načina upotrebe artiljerije u odbrani, mogle bi se staviti izvesne primedbe:

1) Interesantno je da kroz ceo članak autor uopšte ne razmatra PTO kao problem koji, u okviru opšte odbrane, postavlja posebne zahteve u od-

nosu na njenu organizaciju. Može se pretpostaviti da on tenkove uzima kao obavezan (integralni) deo napadačevih snaga, iz čega proizlazi zaključak da je svaki napad tenkovski i, analogno tome, svaka odbrana protivtenkovska, pa to ne treba posebno podvlačiti. Iako bismo se sa ovakvom postavkom donekle mogli i složiti, nikako ne možemo prihvatiti da, u tom slučaju, ovaj članak daje celovit prikaz dejstva artiljerije u odbrani — s obzirom na to što autor težište svog izlaganja baca na rad artiljerije pri izvršavanju zadatka koji se u osnovi izvode posrednim gađanjem artiljerijskih grupa. Borba protiv tenkova postavlja pred artiljeriju posebne zahteve i u odnosu na njeno grupisanje i na način dejstva, pa je članak morao da bude upotpunjen i tim razmatranjima.

2) Autor ni jednom reči ne obrađuje dejstvo artiljerije u sistemu protivdesantne odbrane. Ako i ovde pretpostavimo da je autor imao u vidu desante kao česte — redovne pratiocce savremenih napada i da je i taj problem u članku obradio ne izdvajajući ga posebno, ipak ne bismo to mogli prihvatiti, jer se i tu postavljaju određeni problemi koje artiljerija treba da rešava.

U prilog ovome ide i činjenica da je autor u uvodnom delu ukazao na osnovne zadatke artiljerije u odbrani, polazeći sa tehničke strane problema, tj. od toga kojim se vatrama izvršavaju pojedini zadaci. Normalnije bi bilo da su ovde osnovni zadaci artiljerije obrađeni sa taktičke strane, pa da su, na osnovu toga, izdvojeni sledeći:

podrška odbrambenih dejstava pešadije i tenkova;
protivtenkovska odbrana; i
protivdesantna odbrana.

Izgleda da je autor i ovom problemu prišao sa stanovišta postupnosti izvršavanja vatrenih zadataka, a što je i dovelo do toga da autor na drugi način postavi osnovne zadatke.

3) Interesantan je stav autora i u odnosu na razvoj i grupisanje artiljerije; o njemu bi se — iako izgleda prihvatljiv i pravilan — moglo diskutovati.

Osnovna slabost u iznetom rešenju tog problema leži u postavci autora da »branilac, po pravilu, do početka napada ne organizuje svoje težište, već ga stvara u procesu borbe«, pa je tom rešenju podredio i problem razvoja i grupisanja artiljerije.

Svakako će biti slučajeva da će se početno grupisanje artiljerije morati korigovati u procesu borbe, i to kao izraz situacije koja se kroz prethodnu procenu nije mogla sagledati, mada se ovo ne može uzeti kao pravilo.

To je, po svojoj prilici, i navelo autora da postavi teoriju *postupnog razvoja* (ne angažovanja), pa je prema tome i gotovost artiljerije na svim nivoima drugačija. Tako se, na primer, divizijska artiljerija razvija za vreme borbe u pretpolju, artiljerija u korpusu za vreme borbe za prve položaje, a ona u armiji još kasnije.

Iako autor predviđa mogućnost ojačanja dejstva nižih artiljerijskih grupa — delovima starije artiljerijske grupe, postavlja se ozbiljno pitanje

da li se ovako postupan razvoj može obezbediti. Naime, ne može se prihvatiti autorova postavka da će određene snage koje vode borbu moći da obezbede artiljeriji potrebno vreme kako ne bi morala da u toku dana, tj. pod nepovoljnim uslovima — dejstvom neprijateljske vatre i avijacije, poseda vatrene položaje i prihvata borbu.

Mada je pravilna autorova postavka o pogodnosti manevra iz dubine, ovo se radi isključivo onda kada prethodna situacija nije bila dovoljno jasna, pa se u tu svrhu u rukama komandanta korpusa i armije zadržava »artiljerijska rezerva«, a ne artiljerijska grupa, koja mu i služi za ovakve intervencije.

Z. V.

VOJNI GLASNIK 6/1966.

Pukovnik Dragić Gajović: *Primena načela privredne reforme u trupnim jedinicama*

Pukovnik Stevo Jovanović: *Autoritet komandira*

Potpukovnik Savo Belić: *Kretanje i formiranje kolone za marš*

Potpukovnik u rez. Ljubomir Paunović: *Izviđanje i razminiranje mina usporog dejstva*

Pukovnik u penz. Oskar Klanjšček: *Obuka inženjerijskih jedimca na poligonima*

Major Radoje Vujadinović: *Gađanje višecevnim bacačima raketa*

Potpukovnik Franjo Jajetić: *Dejstva artiljerijske izviđačke grupe*

Potpukovnik Milorad Martinović: *Dopunska obuka pozadinskih jedinica*

Major Miroljub Pejić: *Iz obuke rezervnog starešinskog kadra*

Vojnik Ivan Žauhar: *Obrazovanje snopa pomoću zvezde severnjače*

Potpukovnik Milan Obradović: *Diverzantsko-sabotažne akcije u NOR*

General-major u rez. Milan Zorić: *Likovi ratnika — Nikola S. Bokan*

Pored ovoga, *Vojni glasnik* u ovom broju donosi prikaze iz inostranih armija, taktičko-tehničke i druge novosti, kao i rubriku »Rešavanje zadataka«.

VOJNOISTORIJSKI GLASNIK 1/1966.

Pukovnik Boro Mitrovski: *Zajednička dejstva jugoslovenskih i bugarskih jedinica na teritoriji Jugoslavije od oktobra 1944. do maja 1945. godine*

General-potpukovnik dr Ilija F. Kostić: *Odluke i propisi VŠ o finansijskom poslovanju i snabdevanju NOV i POJ*

Rade Zorić: *Borbe 5. krajiške udarne divizije u dolini Lima i u prostoru Užica (od 10. X do 10. XII 1943. godine)*

Dr Dušan Lukač: *Cazinska krajina i dijelovi bihačkog i bosansko-krupskog sreza na lijevoj strani Une u ustanku 1941. godine*

Radoman Jovanović: *Uspostavljanje ruske vojne misije u Crnoj Gori*

Zoran Lakić: *»Druga proleterska« (I, II i III knjiga)*

Pored ovoga, *Vojnoistorijski glasnik* u ovom broju donosi bibliografiju jugoslovenske istoriografije 1960/1964, knjige i bibliografiju strane istoriografije o drugom svetskom ratu.

VOJNOSANITETSKI PREGLED 5/1966.

Major dr Božidar Pejušković, potpukovnik dr Božidar Birtašević, major dr Milorad Tomašević i saradnici: *Fizički razvoj i kondicija vojnika u toku služenja roka*

Potpukovnik mr ph. Miodrag Dinić: *Prilog određivanju adrenalina u smeši sa efedrinom odnosno novokainom*

Kapetan I kl. dr Vojislav Matić: *Medijalne fistule i ciste vrata*

Profesor Dušan Lazović: *Povodom seminara o etičko-deontološkom obrazovanju sanitetskog kadra u JNA*

Dr Petar Ganz, diplomirani veterinar Mirjana Jović i dr Milan Soldatović:
Fitoncidi u hirurgiji

Pukovnik profesor dr Branko Kandić, pukovnik dr Željko Lesić, potpukovnik dr Dragoljub Đorđević i saradnik: *Hereditarna senzorna radikularna neuropatija Denny-Brown — tretirana radioaktivnim jodom (J-131)*

Profesor dr Jovan Savić i potpukovnik dr Vojislav Čosić: *Trovanje olovom prouzrokovano zaostalim projektilom*

Pukovnik profesor dr Ante Šokčić, potpukovnik dr Ladislav Freund, potpukovnik dr Momčilo Mitrović i saradnik: *Retki slučaj ranjavanja larinksa*

Pored ovoga, *Vojnosanitetski pregled* u ovom broju donosi i rubrike »Pisma uredništvu«, »Iz istorije NOR-a«, »Kongresi i konferencije«, »Prikazi knjiga« i »Referati«.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK 6/1966.

General-potpukovnik Ratko Vujović: *Školovanje tehničkih kadrova armije*

Potpukovnik Bojan Vandot, dipl. inž.: *Dimenzioniranje izduvnih hodnika na ulaznim konstrukcijama podzemnih zaštitnih objekata*

Potpukovnik Ivan Ljubanović, dipl. ekonomist: *Organizacija snabdevanja pogonskim materijalom u toku praktične obuke inženjerskih jedinica*

Poručnik Antun Bratuž, dipl. inž.: *Električno merenje obrtnog momenta motora sa unutrašnjim sagorevanjem*

Potpukovnik Staniša Zdravković: *Planiranje radova na dekonzervaciji motornih vozila*

Kapetan I kl. Vukašin Jekić: *Sumporna kiselina*

Potpukovnik Rudolf Peteh: *Frekvencimetar AN/URM32 i njegova primena pri ispitivanju i merenju*

Zastavnik Svetomir Blagojević: *Problematika niskofrekventnog ozvučavanja*

Major Milovan Medenica: *Nikola Tesla — naučnik i preteča svoje epohe*

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi prikaze iz inostranih knjiga, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih i domaćih časopisa, kao i bibliografiju.